

єдиний на Лівобережжі Дністра Тираспольський аеродром був зруйнований вогнем молдовських установок „Град”, тож про якісь дії придністровської авіації (якої ніколи не існувало) годі й говорити.

Як результат, подібна реакція обох сторін могла викликати на пострадянському просторі спокійне ставлення до застосування військової авіації у локальних конфліктах, де бойові літаки та гелікоптери застосовувалися із сумною регулярністю. Можна впевнено стверджувати, що у збройному конфлікті на берегах Дністра виник прикрий прецедент застосування військової авіації у локальних конфліктах на пострадянському просторі, хоча ефективність застосування бойових літаків та гелікоптерів заслуговує низької оцінки, адже не було виконано жодної бойової задачі, невиправданих втрат зазнало мирне населення, було втрачено декілька бойових машин. Все це можна пояснити відсутністю досвіду використання військової авіації у локальних конфліктах та низькою кваліфікацією льотно-підйомного складу. Першими прикладу молдован наслідували грузинські збройні сили, які розпочали наступ в Абхазії у середині липня 1992 р., тобто за два тижні після кульмінації збройного протистояння на берегах Дністра. Ще інтенсивніше використовували авіацію в Нагорному Карабасі, але немає підстав вважати, що в інших конфліктах використовували авіаційну техніку закордонного походження (тобто держав, які ніколи не входили до складу СРСР). Ще потребує детального вивчення питання участі румунських пілотів у бойових діях, необхідно й уточнити втрати як молдовських ВПС, так і їхніх супротивників.

Окремого дослідження заслуговує легітимність застосування засобів протиповітряної оборони придністровцями та підрозділами 14-ї гвардійської загальновійськової армії, яка знаходилася у підпорядкуванні Міністерства оборони Російської Федерації. Але недоречність використання бойових літаків ВПС Республіки Молдова можна вважати очевидною.

В цілому військова авіація відіграла у Придністровському конфлікті незначну роль, виконуючи функцію швидше морального фактору впливу. Однак, моральне значення першого застосування військової авіації у локальних конфліктах на пострадянському просторі важко переоцінити, адже цей факт слугував подальшій ескалації протистояння, сприяв втручанню у конфлікти підрозділів збройних сил іноземних держав.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Известия. – 1992.—30 июня; 2. Трудовой Тирасполь.—1992.—8 июля; 3. Перечень техники и вооружения, переданных Республике Молдова в 1991 году //Материалы парламентских слушаний «Россия-Молдова-Приднестровье. Стратегические интересы России».—М.,1998.—С.71; 4. Жирохов М.А. Война в стране винограда//Авиация и время. – 1999.--№4.—С.31; 5. Перепелица Г.Н. Конфликт в Приднестровье (причины, прогноз развития и проблемы урегулирования).—К.,2001.—148 с.; 6. Мяло К.Г. Россия и последние войны XX века (1989-2000). К истории падения сверхдержавы. —М.,2001.—502 с.; 7. Перечень техники и вооружения... - С.72; 8. Мяло К.Г. Вказ.праця.—С.187; 9. Жирохов М.А. Вказ.праця.—С.31; 10. Мяло К.Г. Вказ.праця.—С.75; 11. Лист Надзвичайного та Повноважного Посла Республіки Азербайджан в Україні №167 від 15 вересня 2003 р.; 12. Бендеры: расстрелянные, непокорённые.—Тирасполь,1993.—С.13; 13. Мяло К.Г. Вказ.праця.—С.186; 14. Известия.—1992.—30 июня; 15. Жирохов М.А. Вказ.праця. —С.31; 16. Трудовой Тирасполь.—1992.—8 июля; 17.Трудовой Тирасполь.—1992.—22 июля; 18. Лебедь А.И. На эту благодатную землю легла тень фашизма... //Правда о Приднестровье. Вестник Верховного Совета Приднестровской Молдавской Республики.— Тирасполь, 1992.—С.45; 19. Жирохов М. – Вказ. праця. – С.31.

К.М.Ніколаєць

СТОСУНКИ УКРАЇНИ З НАТО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У квітні 1949 р. Північно-Атлантичний договір заснував Альянс незалежних держав, об'єднаних спільними інтересами задля збереження миру і захисту своєї свободи шляхом зміцнення політичної солідарності та забезпечення обороноздатності. “Альянс є спілкою вільних держав, об'єднаних рішучістю зберегти свою безпеку, спираючись на взаємні

.....
гарантії і стабільні стосунки з іншими країнами”¹.

Останнім часом в українській пресі з’явилися численні публікації стосовно можливості співробітництва України з НАТО. Такий інтерес до цієї проблеми викликаний зміною балансу сил у Європі і необхідністю для нашої країни визначитися у ситуації, що склалася. Автори даних публікацій, як правило, критикують прагнення Росії поновити статус наддержави за рахунок інтересів в тому числі й України, в цілому схвалюють співробітництво України з Альянсом, але в той же час констатують, що наша країна є “буферною” державою у відносинах між Заходом (НАТО) та Сходом (Росією). Вони притримуються думки, що варто забезпечити за допомогою інтеграції у європейське і євроатлантичне співтовариство гарантії недоторканності незалежності України. Причому переважна кількість публікацій розміщена на сторінках газет та журналів.² Спеціальних досліджень з цього питання поки що існує відносно небагато, тому в умовах ситуації, що постійно змінюється, варто з позицій сучасності оцінити перспективи співробітництва України із НАТО.

Хоча існує точка зору, згідно якої на сучасний момент НАТО залишається такою ж, як і була в роки “холодної війни”³, більшість дослідників вважають, що новітній етап розвитку Організації Північно-Атлантичного договору бере свій початок у 1989 р., коли дещо видозмінилися зовнішньополітичні відносини НАТО з Російською Федерацією, а саме: протистояння між Росією і НАТО перейшло у прихований стан. Напружене силове поле довкола України, що об’єктивно виникло як реакція традиційних для повоєнної Європи центрів сили – НАТО та Росії (як правонаступниці СРСР), та порушення усталеного балансу сил поставило Україну перед необхідністю вироблення комплексної концепції політичного маневрування між Сходом і Заходом. Причому до останнього часу, перебуваючи постійно в зоні геостратегічних інтересів різних центрів сили, Україна, на думку вчених, фактично не мала змоги провадити таку зовнішньополітичну діяльність, що забезпечувала б її зміцнення як самостійного суб’єкта міжнародного права.⁴ Завданням даної роботи є визначення стану і перспектив співробітництва НАТО й України.

Виникнення реальної необхідності встановлення справедливого і стабільного ладу в Європі не шляхом військового втручання, а шляхом налагодження співробітництва, партнерських відносин з Європейськими державами є більш очевидним. Проте ефективність впровадження даної концепції на території, що підпорядкована Російській Федерації, підлягає сумніву після того, коли колишній Президент Росії Б.Єльцин в одній з своїх доповідей заявив, що у стосунках між Росією і НАТО настане “холодна зима”. До речі, керівництво Росії вирішило бойкотувати святкування 50-ї річниці утворення Альянсу і не прислало своїх представників. Тут варто підкреслити, що Україна була у центрі уваги самміту, а Генеральний секретар НАТО Х.Солана, привітавши українського президента, наголосив на важливому значенні партнерства між Україною і Альянсом. Він відзначив, що взаємини між Україною та НАТО є насправді двостороннім процесом, оскільки для Альянсу вони є корисними з огляду на те, що НАТО має сильного партнера для спільного зміцнення європейської безпеки. А для України ці взаємини є корисними тому, що вона у НАТО має сильну підтримку незалежності та далекосяжної програми політичних, економічних та оборонних реформ. Слід зазначити, що на цю важливість України Генеральний секретар НАТО кілька разів звернув увагу під час засідань самміту та у виступах перед пресою. Задоволення від співробітництва з НАТО висловив і Президент України Л.Кучма.⁵

Колишній секретар Ради національної безпеки В.Горбулін наголосив, що розвиток співробітництва з НАТО зумовлений, передусім, прагненням України забезпечити свою незалежність, демократичний розвиток і територіальну цілісність, зміцнити зовнішні гарантії національної безпеки. Виникнення потреби в гуманізації міждержавних відносин дає шанс Україні позбавитись загрози територіальній цілісності з боку Росії, політичній незалежності та безпеці утвердитись на Європейському континенті як суб’єкту міжнародних відносин. Тим більше примітною рисою сучасної геополітичної ситуації в Європі є посилення уваги до України як до держави, від якої дедалі більше залежить і залежатиме стабільність чи

нестабільність в Центральному та Східному регіонах континенту.

Об'єктивність такого висновку підтверджується відповідними зрушеннями в офіційній політиці майже всіх країн, причетних до європейських справ, а також свідченнями експертів-аналітиків.

Переконалим свідченням зростання ваги України в європейських справах стало схвалення Європейською комісією таких документів, як “Глобальна ініціатива щодо України”, “Альтернативи для поглиблення співробітництва і допомоги Україні з боку ЄС”, а також рішення НАТО щодо особливої важливості стосунків цієї організації з Україною, візит до нашої держави Голови військового комітету НАТО фельдмаршала Р.Вінсента і одразу ж після цього – відвідання двома представницькими українськими делегаціями штаб-квартири Альянсу.

Зростання уваги до України в регіоні є цілком об'єктивним. Головні чинники цього добре відомі і залишаються незмінними. Серед них – географічне становище (центр Європи), кількість населення (за офіційними даними близько 50 млн. чол.), позаблоковість (Україна не бере поки що участі в жодному військово-політичному утворенні).

Об'єктивною причиною такого нейтралітету України є значне скорочення армії та її недостатнє збройно-технічне оснащення, а також відносно низький рівень військової підготовки. Оскільки одним із найважливіших завдань НАТО є пошук засобів заборони поширення зброї масового знищення, то те, що Україна позбулася своєї ядерної зброї, є серйозним аргументом у пошуку пільг і привілеїв у стосунках із НАТО.

Проте з іншого боку, таке “роззброєння” Української держави зазнало серйозної критики з боку комуністів. У програмі КПУ вказується, що Україна перетворилася на “бананову” республіку без майбутнього, в маріонетку НАТО, фінансових структур Заходу.⁶

Підтримку скорочення озброєнь в Україні засвідчує те, що члени Альянсу повністю підтримали підписаний у травні 1992 р. у Лісабоні протокол між США і чотирма державами колишнього СРСР, що мали на своїй території ядерну зброю (Білорусь, Казахстан, Росія та Україна). Цей протокол зобов'язує їх до спільного виконання Договору СНО-1, який передбачає скорочення до 30% стратегічних сил США та колишнього СРСР.⁷ Члени Альянсу вітали зобов'язання Білорусі, Казахстану та України приєднатися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як держав, що нею не володіють. Україна приєдналася до цієї угоди у грудні 1994 р. Об'єктивність даної ситуації визначається тим, що Україна була змушена скоротити озброєння, підкоряючись умові Міжнародного Валютного Фонду, який погодився надати Україні кредит за умови скорочення ядерного потенціалу. Але разом з тим статус України рівнозначний її беззахисності перед зовнішньою загрозою.

Під впливом останніх подій набирає нового звучання з огляду на поширення Росією впродовж 1994-1995 рр. заяв про створення військового блоку за участю країн “радянської частини” колишнього Варшавського договору. В таких умовах Україна, будучи стурбованою станом відносин із Росією та не маючи особливого бажання повертатись під таке знайоме і надто важке крило сусіда, з новим ентузіазмом спрямувала свої зовнішньополітичні зусилля на Захід.⁸ Центральноєвропейські країни, намагаючись якнайшвидше досягти кінцевої мети – повної інтеграції в загальноєвропейські економічні, політичні та військово-політичні структури, вбачають в Україні природній щит від головної для них загрози – нестабільної і не позбавленої імперських амбіцій Російської Федерації. Причому з боку країн Європи надходять недвозначні пропозиції щодо більш активної підтримки їхнього прозахідного курсу, оскільки зрозуміло, що в перехідний період вони, окрім досить великої за розмірами України, не матимуть іншого захисника від загрози Сходу.

На думку політолога Є.Козакевича, політичні еліти Києва не мали сумніву в тому, що саме відродження шовіністичних амбіцій у Росії, формування неоімперської моделі взаємин Росії з “близьким зарубіжжям” та інші загрозливі тенденції, народжені в процесі дезінтеграції пострадянського простору, були стимуляторами концепції охоплення військовими структурами НАТО держав Центральної Європи.⁹

Аналіз стану зовнішньополітичних відносин Російської Федерації (особливо

спрямованості останніх політичних акцій її керівництва) дає підстави зробити висновок про те, що різнопланові політичні заходи Росії, спрямовані на Україну, об'єднуються однією кінцевою метою, яка є суто політичною. Тут слід взяти до уваги твердження вагомих політиків Російської Федерації про те, що серед російської політичної еліти існує консенсус щодо майбутнього підпорядкування України Кремлю. Причиною такого прагнення Росії до об'єднання з Україною є реальний шанс для Російської Федерації протистояти НАТО.

Все це вимагає від України вельми виваженої позиції. Складність ситуації полягає в тому, що Україна, яка є перехрестям інтересів різних політичних сил, вимагає не просто враховувати їх у своїй власній політиці, а понад те – використовувати, випереджаючи події. Тільки за таких умов можна уникнути неприйнятної ролі об'єкта геополітичної гри в системі “Схід-Захід” чи “Північ-Південь” і поступово утверджуватися на міжнародній арені

Щодо НАТО, то вона приймає ряд важливих політичних рішень, що у подальшому відіграють велику роль у становленні України, як незалежної і рівноправної європейської держави.

НАТО ухвалила в листопаді 1991 р. на самміті у Римі нову стратегічну концепцію, невдовзі створивши Раду Північно-Атлантичного співробітництва (РПАС) і заснувавши у 1994 р. програму “Партнерство заради миру” (ПЗМ). Партнерство заради миру – це надзвичайно важлива ініціатива НАТО, покликана підвищити довіру і примножити зусилля у співробітництві задля зміцнення безпеки. Вона надає державам-партнерам можливість зміцнювати відносини з НАТО згідно з їхніми індивідуальними інтересами і можливостями. Проте сумнівність цієї позиції реально підтверджують події в Югославії, коли війська НАТО зруйнували основні державні об'єкти цієї країни: лінії сполучень, енергетичні мережі, значну частину фабрик і заводів. Внаслідок таких дій НАТО економічна могутність цієї східноєвропейської країни була значно підірвана. Характеризуючи подібні дії Альянсу, окремі українські журналісти називали їх “варварським обстрілом”, наголошуючи, що “ставлення НАТО до Югославії не можна виправдати нічим”, і підкреслюючи, що “Європа прагне витиснути з своєї очеревини цей слов'янський клин, що досяг аж райських берегів Адріатики, котра так і залишилася незабутньою мрією для німців”.¹⁰

Україна приєдналась до програми “Партнерство заради миру” в 8 лютого 1994 р. 25 травня 1994 р. Україна передала до НАТО свій Презентаційний документ (пропозиції про наміри співробітництва. 10 червня 1996 р. було схвалено Індивідуальну програму партнерства України з НАТО. Зважаючи на те, що 26 вересня 1995 р. НАТО розповсюдило заяву про власну готовність почати процес розширення на Схід, встановлення відносин “особливого партнерства” з Альянсом набуло для нашої країни особливої актуальності. З іншого боку, Росія особливо не зацікавлена у просуванні НАТО в цьому напрямку, оскільки вона не хоче у майбутньому опинитися в ситуації, коли її територія знову буде під прицілом ракет середньої та малої дальності, розташованих у Європі. Адже подібна небезпека для Російської Федерації була усунута тільки наприкінці 1980-х рр. Росія, розуміючи, що, втративши вплив на Україну, вона автоматично втрачає шанси на відновлення своєї ролі як супердержави, робить все можливе з метою мати Україну як союзника. США прагнуть закріпити перемогу у “холодній війні” і заохочують нашу державу до зближення із євроатлантичними структурами. Причому обидві сторони вдаються до тиску на Україну: США діє через Міжнародний Валютний Фонд (МВФ), а Росія намагається використати переваги держави, що постачає до нашої країни левову частку енергоносіїв. Існує думка про те, що Україна є своєрідним “буфером”, який відділяє “стару” Європу від Російської Федерації. Дане становище України можна порівняти з становищем особи, яка знаходиться “між молотом та кувадлом”. Причому українські експерти відзначають, що “Росія не мислить себе в ролі рівноправного партнера, її влаштовує лише домінантна роль – байдуже, за рахунок чого”.¹¹

Ідеологічне підґрунтя розширення НАТО за рахунок прийняття до Альянсу країн Східної Європи містилося у “Дослідженні щодо розширення НАТО”, оприлюдненому у вересні 1995 р. Як зазначено в цьому документі, “ця структура покликана забезпечити

стабільність і безпеку країн Євроатлантичного регіону, не вдаючись до реставрації розмежувальних ліній”. Головна мета розширення полягала в тому, щоб, запрошуючи інші європейські країни до НАТО, зробити крок до виконання основної мети – зміцнити безпеку та стабільність у всьому Євроатлантичному регіоні.¹²

Розширення НАТО теоретично дозволить новим членам Альянсу користуватися перевагами спільної оборони та інтегруватись у європейські та євроатлантичні інституції. Така інтеграція і переваги спільної оборони мають важливе значення для захисту і подальшого демократичного розвитку нових членів. З іншого боку НАТО зацікавлена у розширенні сфери впливу у Європі, передусім для того, щоб посилити свої позиції у тих країнах, які належали раніше зоні впливу СРСР.

У травні й липні 1997 р. Альянс прийняв Хартію про особливе партнерство з Україною.¹³ Успіхи української зовнішньої політики стали радше відображенням територіального і ресурсного потенціалу країни, держави, яка фактично знаходиться в центрі питання європейської безпеки. Таке її геополітичне становище може набувати різного вигляду, як-от: “центр європейської безпеки”, “санітарна зона”, “прикордонна зона”, “лінія розподілу Європи”. Для України найприйнятливішим був би її статус “центру”, однак найдоцільнішою є стратегія балансування на вістрі європейської безпеки. 12 березня Україна стала межувати з Альянсом після вступу до НАТО Польщі. В контексті такого варіанту слід розглядати не лише відносини України в трикутнику НАТО – Росія – Україна, а й стосунки з Європейським Союзом та СНД. Очевидно, що як західні, так і східні сусіди України матимуть зростаючу зацікавленість у внутрішній стабільності нашої країни. Доказом цього є те, що у “Декларації глав держав і урядів – учасників засідання Північно-Атлантичної ради, яка була підписана 10-11 січня 1994 р. у штабквартирі НАТО в Брюсселі, був засвідчений факт підтримки НАТО внутрішніх та зовнішніх політичних зрушень в Україні.¹⁴

Сьогодні НАТО з системи колективної оборони перетворилося на систему колективної безпеки. Зараз, коли “радянської військової загрози” більше не існує, виникає питання, чи здатна організація діяти в нових умовах, що не завжди мають військовий характер. Щодо військового компоненту підтримання безпеки і стабільності, то нещодавно розв’язання косівського конфлікту знову довело: військова сила НАТО має останнє слово; Росія зреагувала неадекватно щодо дій Альянсу, і знову протиставила себе Європі. А пропозиції Президента України щодо допомоги у розв’язанні конфлікту залишилися майже без уваги (незважаючи на численні схвалення подібних ініціатив України), що пов’язано зі зміною статусу України: перетворення у державу, яка не має ядерної зброї. І не дивно, що ще 1995 р. у пресі з’явилися припущення, що Україна, втративши основний засіб стратегічного стримування, залишилася без більш-менш серйозних гарантій безпеки, адже участь нашої країни у програмі Партнерство заради миру, до якої вона була допущена у лютому 1994 р., нічого, окрім консультацій, навчань та інспекцій, не обіцяла.¹⁵ Український експерт Р.Павленко висловив думку, що участь України у підтримці миру у колишній Югославії, в показових навчаннях типу “Щит миру”, співпрацю в рамках програми “Партнерство заради миру” ще не можна визнати справді вирішальними кроками нашої держави до європейської системи безпеки, оскільки жоден з них не має широкомасштабного характеру, не гарантує безпеки України, зміни її “буферного статусу” між Заходом і Росією.¹⁶

Суперечливість і непослідовність дій владних органів України проявилась вже під час Косівського конфлікту, коли міністр закордонних справ висловився на підтримку можливих воєнних дій проти Югославії, а Голова Верховної Ради наголосив на тому, що Україна має в разі звернення Югославії, надати їй “не лише моральну, а й матеріальну допомогу.”¹⁷

Під час іракської кризи колишній міністр оборони України О. Кузьмук заявив у Брюсселі про необхідність приведення українських Збройних Сил до більшої відповідності із силами Альянсу. За день до того український міністр закордонних справ засудив повітряні удари по Іраку. Залишається відзначити, в якому випадку це був політичний прагматизм та вибірковість, а коли – демонстрація абсолютно незлагодженої роботи владних установ та

гілок влади.

Попри глибоку трансформацію, Альянс надає перевагу саме військовій складовій підтримання безпеки в регіоні, тоді як розуміння і філософія безпеки кардинально змінилися і розширилися під час “холодної війни” в напрямку безпеки екологічної, інформаційної, економічної тощо. НАТО не перетворилося на організацію політичну, як проголошувалося у документах, а тим більше мультицільову. За офіційними даними, поточні витрати Альянсу на оборону становлять \$ 440 млрд. Це ті реальні гроші, які теоретично могли бути використані на фінансування екологічних, гуманітарних, культурних проектів, включаючи пов’язані з Чорнобилем, що оцінюється у \$ 3,1 млрд.

Наріжним каменем стало розширення НАТО на Схід, що є найбільш гострим питанням для центрально-східної Європи у її відносинах з Альянсом, тому що відбувається воно за рахунок колишніх соціалістичних країн-членів Організації Варшавського Договору у напрямку фактичної наступниці СРСР – Росії.

Сама концепція розширення Альянсу є досить суперечливою, У грудні 1994 р. міністри закордонних справ країн НАТО доручили експертам докладно вивчити питання розширення Альянсу. Результатом цього, як вже зазначалось, став документ “Дослідження щодо розширення НАТО”, який визначав досить умовний перелік необхідних до вступу вимог. Для тих країн, які взагалі не потраплять до Альянсу, формою співпраці визначалися РПАС та ПЗМ. Документ закладав основу нового поділу в Європі, який полягав у розмежуванні трьох видів країн – дійсних членів Альянсу, можливих майбутніх членів та тих, що не мають шансу потрапити до союзу взагалі, крім нейтральних Швейцарії, Швеції, Австрії та Ірландії. До третьої категорії слід віднести з різних причин Росію, Білорусь та Югославію. Україні теоретично є місце десь у кінці списку другої категорії.

Теоретично існує кілька варіантів стратегічної поведінки для України. Це приєднання до НАТО та ЄС або приєднання (або утворення) до військового союзу Росії та колишніх радянських республік, а можливо і інших країн Сходу. Тут варто зазначити, що прийняття до НАТО нових членів означатиме розширення кола інтересів, які змагатимуться всередині організації. І навпаки, відмова країн колишнього СРСР співпрацювати з Альянсом може призвести до нової “холодної війни”.

Практично можливості збереження нейтралітету для України не існує. Це пояснюється економічною залежністю України від обох сторін: кредитна заборгованість по відношенню до НАТО і залежність України від Росії як споживача енергоносіїв.

Розширення НАТО за різними підрахунками коштуватиме від \$ 1,5 до \$ 6,1 млрд., з яких 50% сплатити Польща, Чехія та Угорщина. Україна ще до цього не готова. Вона за своїми можливостями і технологіями навіть у найближчі 5-7 років не досягне потрібного рівня, адже, окрім усього вище сказаного, існує ряд політичних вимог, висунутих НАТО до майбутніх членів організації Північно-Атлантичного блоку, які Україна з причини економічної, політичної, екологічної та соціальної ситуації в країні виконати не зможе. Потенційним новим членам потрібно буде: продемонструвати відданість і повагу до принципів і норм Організації з безпеки і співробітництва у Європі, у тому числі до резолюції про мирне вирішення міжетнічних спорів, зовнішніх територіальних спорів, зокрема іредентистських претензій чи внутрішніх юрисдикційних спорів; виявити прагнення розвивати стабільність і добробут шляхом економічної свободи, соціальної справедливості та екологічної відповідальності; встановити належний демократичний і цивільний контроль над своїми збройними силами; визначити при цьому, що політика Альянсу змінюється в часі і залежить від нових обставин; взяти на себе зобов’язання забезпечити необхідні ресурси і спрямувати їх на виконання зобов’язань, висунутих НАТО.

Відомий американський політолог Збігнев Бжежинський, перебуваючи в Києві, заявив журналістам, що Україна зможе вступити до НАТО у 2010 році.¹⁸ Цей же американець відзначав, що Росія стає імперією, якщо приєднає Україну.¹⁹ І хоча “Хартія про особливе партнерство...” була важливим документом у співробітництві і встановленні зв’язків із Заходом, однак Україні ще зарано святкувати свої перемоги. Вона має стати

стабільною державою внаслідок внутрішньої консолідації, визначення реальних стратегічних пріоритетів і засобів їх досягнення. Вона має великий потенціал, і якщо не вона сама, то завжди знайдуться ті, хто намагатиметься цим потенціалом скористатись. Адже позиція Альянсу щодо вступу до нього нових членів чітко декларована Генеральним секретарем НАТО, який наголосив, що “нам не потрібні споживачі безпеки. Нам потрібні країни, які можуть нести повну відповідальність, включаючи всі варіанти ризику й усі фінансові зобов’язання з цього членства”.²⁰ З цього начебто випливає те, що для України в такій ситуації, якщо не зміняться зовнішньополітичні умови, варто було б зачекати із вступом до НАТО. З іншого боку, “невиражений нейтралітет України” не є найкращим рішенням щодо зовнішньої політики. Вже у 1996 р. український полковник В.Тертичний (слідом за колишнім спікером парламенту О.Морозом) наголошує, що Україні треба отримати чіткі гарантії територіальної цілісності, і якщо це буде необхідно – відійти від принципів позаблоковості й нейтралітету в ім’я своєї безпеки.²¹ Подібною думки притримуються і інші дослідники.²² 4 листопада 1998 р. Указом Президента України була затверджена “Державна програма співробітництва України з Організацією Північно-Атлантичного Договору (НАТО)” на період до 2001 р. Програма проголосила, що стратегічною метою України є повномасштабна інтеграція до європейських і євроатлантичних структур та повноправна участь у системі загальноєвропейської безпеки. У цьому документі визначено, що Україна, розвиваючи співробітництво з НАТО, має на меті “забезпечити свою незалежність, демократичний розвиток та територіальну цілісність, зміцнити зовнішні гарантії національної безпеки, протидіяти виникненню нових загроз стабільності та безпеці у регіоні Центральної та Східної Європи”, а також використати досвід і допомогу членів Альянсу у розбудові власних Збройних Сил ті інших військових формувань. Крім того, передбачається співробітництво у галузі боротьби із організованою злочинністю, тероризмом, нелегальним переміщенням зброї, технологій подвійного призначення, радіоактивних і наркотичних речовин.²³

Загалом на сьогоднішній день можна констатувати, що наша країна обрала курс на якомога тісніше співробітництво із НАТО та європейським співтовариством. Орієнтація на Захід обрана й тому, що там знаходяться країни, що мають можливість допомогти Україні у проведенні економічних, військових реформ. Не останню роль у подібному виборі відіграли й імперські амбіції Росії. Але до останнього часу Україна не отримала надійних гарантій своєї безпеки і, оскільки вона відмовилася від ядерної зброї, переживає економічну нестабільність, у переговорах із Заходом змушена виступати із позиції слабшого. Участь українських військових у війні проти Іраку не була викликана нагальною необхідністю для України. Президент США наголосив, що Україна є членом антиіракської коаліції. Заперечення української сторони такого твердження виглядає по меншій мірі непереконливим. Поступове виведення частин США і заміна їх на бійців інших армій світу, у тому числі й України, не на користь нашої державі, оскільки вона означає тривале протистояння з Іраком, можливість загибелі українських військовослужбовців. Співробітництво із НАТО вимагає все більших і більших витрат на реорганізацію української армії, що є досить обтяжливим для української економіки. Вигоди ж від співробітництва із Альянсом видаються досить сумнівними.

У подальших дослідженнях варто було б в’яснити, який вплив на економіку України здійснює співробітництво із НАТО, на якому рівні підтримується боєздатність українських військових частин, і чи здатні вони ефективно використовувати досвід розвитку армій країн НАТО.

У взаємовідносинах України і НАТО є ще ряд аспектів, що потребують дослідження. Перш за все, варто в’яснити, які наслідки для економіки України буде мати переозброєння вітчизняної армії за стандартами НАТО. Крім того, потрібно оцінити наскільки великою є загроза національній безпеці нашої держави, у першу чергу з боку Росії, чим власне й мотивують більшість політиків необхідність інтеграції України до євроатлантичних структур. Останні події, пов’язані із будівництвом російською стороною дамби, обходячи інтереси України, також примушує замислитися над перспективами для нашої держави після

вступу до НАТО. У цьому аспекті також визначити яку допомогу і у які терміни може надати НАТО у випадку зовнішньої загрози Україні. Тут доцільно визначити й можливість зміни стосунків України із країнами, що вже є членами НАТО, а також позиції противників приєднання нашої країни до Альянсу. Позиція російської сторони може відіграти важливе значення з огляду на залежність Української економіки від російських енергоносіїв.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. НАТО. Довідник.-К.: Основи, 1997.-С. 16; 2. Огірчук Ю. Відносини Україна – НАТО: історія і перспективи розвитку // Визвольний шлях.-1998.-№ 1; Козакевич Єжи. Розширення НАТО та Європейська політика України // Політична думка.-1999.-№ 1-2; Мельник Ю. НАТО і Україна на сучасному етапі // Нова політика.-1999.-№ 2; Крючков Г. Хто насправді обстоює інтереси України ? // Голос України.-1999.-27 квітня; Бедричук Н. НАТО наближається до Києва //Голос України.-1999.-10 лютого; Каспрук В. Майбутній вибір України – НАТО //Українське слово.-1999.-25 лютого; Меланченко Г. Україна потрібна НАТО //Українська газета.-1999.-28 січня; Москаленко А. Украина и НАТО: неравная любовь или дружба по расчету ? // Зеркало недели.-1998.-17 октября; Дорогожицький А., Меланченко Г. Україні і НАТО бути разом ! // Українська газета.-1998.-10 вересня; Олійник О. Український вектор НАТО //Урядовий кур'єр.-1998.-11 липня; Засць І.І., Малинкович В. Шлях України до Європи: через НАТО чи повз нього //День.-1998.-11 липня; Зварич О. Україна – НАТО: життя у віртуальній реальності під бурхливі оплески //Україна молода.-1998.-8 липня; Приставський І. Таємниці НАТО //Українська газета.-1998.-6 січня.-С. 8; Лісний В. Співпраця України і НАТО відкриває нові можливості //Народна армія.-1997.-1 листопада; Перепелиця Г. Україна і НАТО: можливості та перспективи співробітництва //Україна. Європа. Світ.-1997.-9-15 серпня; Горбулін В. До і після Мадрида //Урядовий кур'єр.-1997.-26 липня; 3. Крамаревський О. І мінуси, і плюси //Політика і час.-1996.-№ 7.-С. 28; 4. Огірчук Ю. Відносини Україна – НАТО: історія і перспективи розвитку // Визвольний шлях.-1998.-№ 1.-С. 16; 5. Подолія.-1999.-29 квітня; 6. Право вибору: політичні партії та виборчі блоки.-К., 1998.-С. 46; 7. НАТО. Довідник.-К.: Основи, 1997.-С. 83; 8. Огірчук Ю. Відносини Україна – НАТО: історія і перспективи розвитку // Визвольний шлях.-1998.-№ 1.-С. 20; 9. Козакевич Єжи. Розширення НАТО та Європейська політика України // Політична думка.-1999.-№ 1-2.-С. 87-102; 10. Пастушенко В. Під тінню смерті Чорновола //Подолія.-1999.-1 квітня; 11. Павленко Р. Україна й НАТО. Чи перетворяться у реальні справи слова про партнерство ? // Нова політика.-1996.-№ 6.-С. 3; 12. Мельник Ю. НАТО і Україна на сучасному етапі // Нова політика.-1999.-№ 2.-С. 22; 13. Урядовий кур'єр.-1997.-12 липня; 14. НАТО. Довідник. К., 1997. – С. 290; 15. Дорожовець О. Восточный лик НАТО: внимание, которое немного стоит, и обезоруживающее партнерство //Киевские ведомости.-1995.- 12 марта; 16. Павленко Р. Україна й НАТО. Чи перетворяться у реальні справи слова про партнерство ? // Нова політика.-1996.-№ 6.-С. 2; 17. Мельник Ю. НАТО і Україна на сучасному етапі // Нова політика.-1999.-№ 2.-С.23; 18. Медвідь П. ХХІ століття: оновлене НАТО крокує до нової Європи //Наука і суспільство.-1998.-№ 7-8.-С. 65; 19. Павленко Р. Україна й НАТО. Чи перетворяться у реальні справи слова про партнерство ? // Нова політика.-1996.-№ 6.-С. 6; 20. Пирожков С., Крамаревський О. Польсько-українські відносини: погляд з України //Політика і час.-1996.-№ 1.-С. 21; 21. Тертичний В. Осінній марафон НАТО // Політика і час.-1996.-№ 11.-С. 64; 22. Крамаревський О. І мінуси, і плюси //Політика і час.-1996.-№ 7.-С. 32; 23. Політичний календар.-1999.-№ 4.-С. 38-49.